

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

březen 2021

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

ptákem roku 2021 se stala káně lesní a Strakonicko možná bude hrát klíčovou roli v odhalování travičů zvířat. To první je fakt, to druhé spíše zbožné přání. U Velkého Boru na Klatovsku našli počátkem února ornitologové čtyři uhynulé orly mořské.

Živočišné zbytky z jatek vyvezených na hnojiště kdosi polil karbofuranem (viz [zde](#)). V březnu 2019 byli nalezeni u Mečichova na Strakonicku dva orli otrávené stejnou látkou (viz [zde](#)). Naneštěstí pro pachatele byl jeden z nich telemetricky sledovaný. Po dvou letech nastal v případech otrav nebývalý průlom. Byl obviněn konkrétní člověk - rybníkář, který v této oblasti hospodáří (viz [zde](#)). Místa obou zmíněných otrav jsou od sebe vzdálena 25 kilometrů, je tedy možné, že spolu případy souvisejí. Typicky prazvláštní je i argumentace obviněného: „Mám čisté svědomí. Nemají proti mně žádné důkazy. To, že u mě doma něco našli, ještě neznamená, že jsem orly otrávil.“

Z obsahu tohoto čísla:

Rozkladný proces české ochrany.....	2
Osivo z břevnovské semínkovny i pro....	2
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	3
Toulání okolím vesnic Kbelnice a.....	5
Toulání Strakonickem na internetu.....	7
Ptáčci nejsou lhostejní ani seniorům.....	7
Vakonoš.....	7
Večer s dokumentem - 85. díl.....	8
Homo deus - Stručné dějiny zítřka.....	10
Březnové zajímavosti Jirky Wagnera.....	11
Aleš Palán: „Jako v nebi, jenže jinak“.....	11
Březen na dohled.....	12
Profesor Jan Sokol a jeho vztah k.....	13
Bezlepkové trio.....	14

Bezpochyby je třeba ctít presumpci nevinny, ale bezpečnostní složky by (nejen) v tomto případě, ve kterém je nezpochybnitelný motiv i řada nepřímých důkazů, měly udělat vše pro objasnění. Zvláště pokud na svém kontě nemají za celou českou historii ani jeden vyřešený případ z této kategorie. V opačném případě tak vysíláme jasný signál, že samozvaným „krajinným hospodářům“ v této zemi projde úplně všechno. Je totiž zřejmé, že četnost otrav je do velké míry nepřímo úměrná strachu z odhalení. Pytláctví tu bylo vždy a bude asi i nadále, s postupem času se však výrazně mění důvody.

Foto Jiří Wagner

Přejeme všem příjemné jarní období, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Rozkladný proces české ochrany přírody pokračuje

Ekologické dění v podobě velkých událostí přímo ovlivňovaných politikou bylo bohužel v ČR na pořadu dne i na začátku roku 2021. Rádi se věnujeme drobnějším, praktickým a hlavně pozitivním počínům v oblasti ochrany přírody, leč situace ve vyšších patrech je natolik alarmující, že musíme informovat i o ní. Nemějte nám to tedy, prosím, za zlé.

Vyprchávací Bečva

Již téměř půl roku celá republika napjatě čeká, jak dopadne vyšetřování záříjové havárie, která vytrávila řeku Bečvu. O kauze jsme informovali v [čísle 1/2021](#). Zatímco je veřejnost neustále přesvědčována o tom, že viník bude potrestán, čím dál více vše nasvědčuje tomu, že nebude ani nikdy dopaden. A začíná být také zřejmé, že možná nebyl od začátku vůbec hledán (viz [zde](#)). Nemusíme být příliš velcí milovníci konspiračních teorií, abychom si dali dohromady dvě a dvě v podobě řetězce osob klíčových pro celý případ - ředitel ČIŽP/ministr životního prostředí/premiér. Prázvláštní kombinace zamlčování, mlžení, manipulace s důkazy a odvádění pozornosti velmi napomohla stavu, kdy se celý případ začíná ztrácet v mlžném oparu a dost možná vyšumí do prázdna. Řečeno kriminální hantýrkou - máme hlavního podezřelého, motiv (v tomto případě zdokumentovanou havárii v podniku DEZA) i řadu nepřímých důkazů..., jen ty přímé jaksi chybějí (nebo přesněji - nebyly na místě činu zajišťovány).

Bezzubá ČIŽP a likvidace útvaru CITES

S politickou osou vedoucí od čelních představitelů hnutí ANO k vedení České inspekce životního prostředí (konkrétně k ředitelovi Eriku Geussovi) se v posledních letech pojí nejen odchod řady kvalitních odborníků, ale i nižší efektivita a ochota při odhalování velkých ekologických přečinů. Velmi otevřeně se o praktikách vedení ČIŽP a pracovní atmosféře v této instituci vyjádřila vedoucí prestižního útvaru CITES Pavla Říhová (viz [zde](#)). Po dlouholetém tlaku opustila společně s pětičlenným týmem instituci, která pomáhala odkrývat např. mediálně známou tygří kauzu. Pod zámlinkou reorganizace útvaru byla de facto znemožňována další efektivní činnost. Naštěstí si zkušený tým přebrala pod svá křídla Univerzita Karlova, kde bude práce vedoucí k odhalování nelegálního obchodu se vzácnými zvířaty a rostlinami pokračovat.

Chráněné druhy v ohrožení

Poslanec za ANO Josef Kott se pokouší zneužít tzv. invazní novelu zákona o ochraně přírody a krajiny k oslabení ochrany silně ohrožených druhů zvířat a rostlin. Přijetí návrhu by znamenalo, že při zemědělských, lesnických nebo vodohospodářských činnostech nebude muset být brán na jejich ochranu zřetel (více viz [zde](#)). Úprava by

Foto -jj-

se týkala např. plošné aplikace jedu Stutox II na zemědělských pozemcích a právě účinnější ochrana proti hrobošů je jedním z častých argumentů. Ani na tomto místě nemusíme příliš spekulovat, jakým subjektům by tato právní úprava přišla vhod. Zatím byla schválena "pouze" zemědělským výborem, ale odborná veřejnost bije na poplach. Poslancům, kteří budou o dalším postupu novely rozhodovat, je možné napsat prostřednictvím [tohoto rozhraní](#).

Ve výčtu podobných témat bychom mohli samozřejmě pokračovat. Některé z nich jsou ještě daleko závažnější, objemnější a potáhnou se delší dobu - nový stavební zákon (viz [zde](#)), kanál D-O-L (viz [zde](#)), konec uhlí v roce 2038 (viz [zde](#)), výstavba jaderného bloku v Dukovanech (viz [zde](#)). Že tu politika není tak úplně pro lidi, na to už jsme si museli zvyknout. Daleko hůře se ale skousává skutečnost, že je z ní stále častěji jen nástroj pro úpravu českého podnikatelského prostředí. -jj-

Překopávky

Osivo z břevnovské semínkovny i pro vás

V letošním roce začíná semínkovna v Praze 6 Břevnově svoji pátou sezónu. Vznikla u nás jako jedna z prvních a iniciátorkou a zakladatelkou těchto semínkoven v ČR je paní Klára Hrdá, která pobývala v Belgii a Francii a tam se se semínkovnami setkala.

Nadchla se pro ně a s iniciativou začala u nás v roce 2015.

Semínkovny fungují na podobném principu jako knihovny, jen místo vypůjčených knih si domů přinesete vámi vybrané osivo se závazkem, že ho po vypěstování necháte část na semeno a to vrátíte na podzim usušené, nasáčkované a popsané zpět do semínkovny. Neurodilo se? Nevadí, můžete přinést zpět i jiný druh.

Důraz klademe na to, aby byla semínka v bio kvalitě, to znamená chemicky neošetřená, hnojená pouze organickými hnojivy a aby nebyla geneticky modifikovaná. Nenačnete zde samozřejmě ani invazivní rostliny a rostliny obsahující návykové látky.

Dříve bylo semenaření naprosto běžnou součástí života na venkově. Každý pěstitel spoléhal na vlastní síly a dbal na to, aby ponechal semena těch nejlepších, největších a nejranějších plodin na vysetí v následujícím roce. Tím odrůdu přirozeným způsobem šlechtil. Takto vznikly naše místní krajové a rodinné odrůdy, které se předávaly z generace na generaci, a semena byla nedílnou součástí věna každé venkovské nevěsty.

Tento po staletí osvědčený způsob jsme opustili a možná si mnozí ani neuvědomují, že semínka většiny zeleniny a květin, která běžně nakupujeme v obchodech, jsou hybridní. Vznikla záměrným umělým křížením dvou rostlin (řízeným opylením) a označují se F1. Pokud byste ale zasadili semínka potomků těchto rostlin, budou jejich genetické vlastnosti nevyrovnané a degenerované. Budou k opětovnému vysetí nevhodná a vy pak musíte každý rok kupovat semínka nová.

To se vám u krajových odrůd nestane, ty můžete sami opakovaně semenařit a jejich vlastnosti zůstanou stejné.

Dnes může semínkovna pomoci zachránit a znovu vrátit do přírody některé vymírající druhy planých rostlin, které kvůli postřiku pesticidy a nadměrnému hnojení mizí.

Pro zájemce jsme připravili [seznam osiva](#), kde najdete veliké množství rostlin vhodných pro květnatou louku, mnohé z nich se vyskytují vzácně. Vámi vybraná semínka si můžete objednat do 12. 3. na mailu filipovv@mlp.cz. Po tomto termínu odešlu na adresu strakonické Ekoporadny a tam si je vyzvednete. Přeji vám mnoho radosti při pěstování. **Věra Filipová**

Foto Věra Filipová

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

6. díl - Nové bydlení

V dnešním díle seriálu trochu odbočíme od původního zadání. I když ne tak docela. "Drobnost" bude tentokrát spočívat ve frekvenci spotřebitelské volby. O novém bydlení totiž rozhodujeme jenom párkrát za život. Někdy třeba jenom jednou. O to méně pak v naší volbě kalkulujeme s ekologickým hlediskem. Je zcela pochopitelné, že zohledňujeme mnoho dalších důležitých souvislostí, ale pro mnohé z nás je tenhle úhel pohledu podstatnou součástí našeho světového názoru.

Foto -jj-

Možná právě pod tíhou důležitých osobních návazností a také s pocitem, že "je to jenom párkrát za život", přehlídíme některé environmentální dopady. Volba bydlení úzce souvisí s budoucí podobou krajiny (záborem půdy), energetickou spotřebou (vytápění atd.) a ostatními externalitami, které vznikají např. dojížděním. Podstatným fenoménem posledních let je pak okrajové rozrůstání lidských sídel zejména v podobě satelitů, pohlcování příměstských obcí novou zástavbou a na druhé straně pak související degradace a vylidňování městských center a chátrání vyprazdňované staré zástavby měst a obcí. To vše mění podobu našich sídel a krajiny k nepoznání. A to vše ovlivňujeme při našich volbách nového bydlení. Podívejme se na porovnání, výhody a nevýhody nejčastějších způsobů.

Ekologické dědictví minulého režimu

Možná to inženýři socialistické éry ani tak nezamýšleli, ale dědictví v podobě panelových domů je paradoxně v současné době nejzelenějším způsobem bydlení. Podle statistik žijí dnes v panelácích tři miliony českých obyvatel (viz [zde](#)). Díky štedře dotovaným zásahům se nejen prodlužuje životnost těchto staveb, ale také dál klesá energetická náročnost. Navíc z důvodu vylidňování širších

městských center se do mnoha lokalit zčásti vrací i požadovaný klid. Výhodou je bezesporu také dobrá dostupnost občanské vybavenosti. Na druhou stranu, pokud narazíme na kombinaci špatné konstrukce, hlučných sousedů a těsného okolí, může být život v takovém bytě peklem na zemi.

I když nejsou paneláky ani sídliště nic moc estetického, v celkové situaci s bydlením stále hrají klíčovou roli. Pro lidi, kteří upřednostňují dobrou dostupnost, a je pro ně významná i nízká ekologická stopa, je panelák jasnou volbou. Samozřejmě pokud naše duše prahne po klidu, soukromí a bydlení v o něco těsnějším sepětí s přírodou, musíme zvažovat další možnosti.

Developerské porcování medvěda

Nyní pohledme na opačný okraj pomyslné škály ekologické šetrnosti. Na počátku byl sen nejedné mladé rodiny o bydlení "blíže lesu" a pryč od hluku města. Na konci je pak sídelní kaše městských a obecních satelitů s předraženými pozemky, nutností vlastnit minimálně dvě auta a sousedským ruchem, který se mnohdy vyrovná tomu sídlištnímu. Někde mezi tím pak probíhají skryté hry o prodeji levné zemědělské půdy, spekulace, změny územních plánů... Výsledkem je blok parcel, kde metr pod tisícovku již nekoupíte. A tak se z louky, kam jste dřív chodili se psem, nebo z lesa, kde jste sbírali houby, stávají úhledné příhrádky s typizovanými domky, anglicky strážným trávníkem, trampolínami a bazény. Tyto developerské projekty porcují českou krajinu, působí srůstání sousedních obcí, přetínají migrační koridory, zhoršují vodní režim a mnoho dalšího. To vše pak současně s tím, jak v centrech vesnic chátrají domy jen několik desítek let staré, protože se nikomu nechce do jejich rekonstrukce. Nadáváme na logistická centra a nové tovární haly, ale v osobní rovině mnohdy způsobujeme to samé.

Jak z toho ven?

Pokud je pro nás bydlení v paneláku nepřijatelné, a zároveň nechceme přispívat k negativním změnám v naší krajině, máme naštěstí k dispozici poměrně dost možností, které jsou někde mezi. Jak už bylo naznačeno, množství nevyužívaných domů v obcích i městských centrech narůstá. Napjatý realitní trh posledních let drží jejich ceny zatím neúměrně vysoko, ale to se může každým okamžikem změnit. Pokud vám nejsou rekonstrukční práce zcela cizí, můžete s trochou snahy a třeba i za pomoci některých dotačních titulů vykouzlit bydlení svých snů. Úplně pasé není ani demolice příliš zchátralé stavby a tak uvolnění pozemku ve stávající zástavbě bez nutnosti ukrojení z nové zelené plochy. Výhodou je v některých případech napojení na stávající síť, naopak někdy mohou být starší technická řešení břemenem. Skutečnou výzvou je pak rekonstrukce památkově chráněných objektů.

Pořízení bydlení z druhé ruky je v současné době podstatným ekologickým aktem, jehož význam bude dále narůstat. Zatímco úspora stavebních materiálů a záboru nových pozemků je nezpochybnitelná, předmětem k diskusi je energetická náročnost provozu. Bude po 50 letech existence úspornější pasivní dům na zelené louce, nebo rekonstruovaný dům ve staré zástavbě? Záleží, co všechno bereme do úvahy. Z hlediska samotných energií je to asi jasné, v širších souvislostech už tak moc ne. Navíc i starší dům se dá s použitím moderních technologií (zateplení, vytápění, akumulace, solární ohřev, fotovoltaika...) přestavět do výrazně úspornějšího ekologického standardu.

Zelené ostrůvky

Existuje poměrně specifická skupina lidí, která vyhledává poměrně specifické způsoby bydlení v úzkém sepětí s přírodou. Svým způsobem se může jednat o návrat k minimalistickému pojetí žití našich předků, i když to není pravidlem. Pohybujeme se v poměrně rozmanitém prostředí na škále od naprostých poustevníků až k poměrně sofistikovaným způsobům alternativního bydlení. Setkáváme se s mobilními domy, stavbami z přírodních materiálů, ostrovními energetickými systémy a mnohým dalším. Společným jmenovatelem mohou být také permakulturní principy zahradničení, šetrné chovy zvířat, tvorba přírodě blízkých prvků apod. Výsledkem je pak skutečnost, že takové pozemky vytvářejí v obecní zástavbě i ve volně intenzivně zemědělsky využívané krajině zelené ostrůvky a stávají se centry biologické rozmanitosti. V tomto ohledu se pak nedá hovořit o záboru půdy jako takovém ani v případě, že je využit pozemek "nový". V drtivé většině případů se bude jednat i o pořizovatele ekonomicky šetrné, pro které podpora výše zmíněných developerských projektů nepřipadá v úvahu. Mnohdy jsou tedy pro tyto způsoby bydlení využívány pozemky, které by jinak zůstaly ladem, a jejich ekologická hodnota může vzrůst.

Samozřejmě není tento způsob pro každého, ale je pro něj dobře využitelná právě varianta koupě bydlení nebo pozemku z druhé ruky. Maximálně šetrný přístup ke krajině a přírodě pak vyžadují projekty, při nichž dochází k nějakému záboru zemědělské půdy. -jj-

Foto -jj-

Samozřejmě není tento způsob pro každého, ale je pro něj dobře využitelná právě varianta koupě bydlení nebo pozemku z druhé ruky. Maximálně šetrný přístup ke krajině a přírodě pak vyžadují projekty, při nichž dochází k nějakému záboru zemědělské půdy. -jj-

Toulání okolím vesnic Kbelnice a Rohozná

Linkovým autobusem, odjíždějícím ze strakonického nádraží, se dostaneme do Kbelnice, nevelké vesnice se zhruba šedesáti obyvateli, která dnes tvoří osadu obce Přešovice. Spoj nás vysadí přímo na místní poměrně rozlehlé návsi, která je pěkně upravená a udržovaná a nechybí tu ani rybníček. Na druhou stranu se kolem ní nenachází v zásadě žádná zajímavá architektura. Dominantu celého prostranství tvoří neostylová kaple Panny Marie se šestibokou zvoničkou na hřbetě střechy, která

Rybníček zvaný Rohozná na okraji stejnojmenné vesnice, foto Alan Šturm

zaujímá jeho jihovýchodní okraj. Dovnitř kaple můžeme pohodlně nahlédnout skrze prosklené dveře v jejím průčelí. Na protějším konci návsi pak ještě stojí za povšimnutí žulový pomník padlých v 1. sv. válce, svým provedením však velmi prostý. Ovšem absence významnějších historických staveb v současném centru neznámá, že by Kbelnice neměla své poutavé dějiny. První písemná zmínka o této vsi pochází již z roku 1360; v době vlády krále Václava IV. (1384) je Kbelnice uváděna v soupisu majetku helfenburského panství, náležela tedy Rožmberkům. Roku 1564 od nich vesnici koupil Chval Řepický ze Sudoměře a na Čekanicích. Někdy poté - v průběhu 2. pol. 16. st. - byla pány Řepickými severně od nynější návsi ve dvou stavebních etapách vybudována zděná renesanční tvrz s opevněním a hospodářskými budovami. Ta svou sídelní funkci ztratila už po několika málo desetiletích, a ke konci 17. st. byla její východní - dvoupatrová - část dokonce přestavěna na obilnou sýpku. Menší, jednopatrový západní trakt zůstal zachován jako obytná budova (dnes č. p. 1). Jeho uliční průčelí stále zdobí

etážový renesanční štít. K této jediné opravdu hodnotné (navíc chráněné) památce v Kbelnici dorazíme z návsi podél výše zmíněného rybníčka. Celý areál je však oplocený a uzavřený, takže si ho můžeme pouze obejít zvenku. Ale i to nám postačí ke zjištění, že skoro všechny cenné staré hospodářské objekty jsou bohužel ve značně špatném stavebně-technickém stavu. Další zajímavou vesničkou je nedaleká Rohozná, ležící severovýchodně od Kbelnice. Vydat se tam lze dvěma cestami. Tou první je asfaltová silnice č. 139 do Oseka a Radomyšle. Jedná se o variantu sice pohodlnější a pravděpodobně též o něco kratší, ovšem z turistického hlediska nepříliš zajímavou. Navíc při současné intenzitě provozu není ani moc bezpečná. Dovolil bych si proto navrhnout druhou možnost, která spočívá ve využití polní cesty. V Kbelnici nejprve odbočíme do úzké ulice mezi chalupami, a to přímo naproti západnímu průčelí bývalé tvrze. Asfaltový povrch skončí po pár desítkách metrů, kdy se ocitneme tak říkajíc "za humny". Dále už nás povede polní cesta zhruba pořád rovně západním směrem až k potoku Rohozná. Za ním je pak třeba se stočit k severozápadu a postupovat proti proudu potoka až na místo, kde do něho zleva ústí bezejmenná vodoteč. Stále pokračujeme v severozápadním kurzu tak, že po pravé ruce budeme mít onu strouhu a po levici rozlehlé pole. A třeba se poutníkovi poštěstí - stejně jako mně loni v dubnu - spatřit, jak při obhlídce svého revíru na obloze krouží káně lesní (*Buteo buteo*). Podél severního okraje pole nakonec dorazíme k o něco schůdnější cestě, která nás už bude neomylně směřovat k "půlnoční" straně, tedy do Rohozné. Nalevo od cesty určitě nepřehlédneme malý rybníček. Občas se u něho dá setkat s párem kachen divokých alias "březňáček" (*Anas platyrhynchos*). Těžko však říct, jestli tu i hnízdí, nebo jim skrovná vodní plocha slouží jen jako odpočinková zóna.

Odtud po nějaké době konečně dorazíme až na křižovatku dvou polních cest a úzké asfaltky, při níž stojí litinový křížek na kamenném podstavci. Tento klasicky líbivý rustikální výjev nám zvěstuje, že jsme v cíli, tedy v Rohozné. Malá víska s pouhými asi padesáti obyvateli, aktuálně spadající pod nedalekou obec Osek, klade však svou historii nejméně do 14. st. Skrze ni protéká náš věrný průvodce po části dnešní pouti - potok Rohozná. S ním se ve vsi spojuje pár drobných vodních toků a vzniklá síť vodotečí napájí rovnou několik malých, ale půvabných rybníčků. Ten největší z nich mineme přímo cestou do centra osady. Rozkládá se po naší levé ruce a jmenuje se - jak jinak - také Rohozná. Kolem rybníčku se dobře daří jak stromům, tak i patru keřovému a bylinnému, především vlhkomilné trávě ostřici (rod *Carex*). Stojatou a tmavou hladinu místy pokrývá zelený povlak okřehku (*Lemna sp.*).

Věkovitá, zajímavě utvářená vrba při severním okraji osady Rohozná, foto Alan Šturm

O chvíli později už se ocitneme na zdejší návsi s kaplí uprostřed. Jedná se o památkově chráněný objekt z konce 18. st. s pozdějšími úpravami. Určitě stojí za to se tu zastavit a nahlédnout vchodovou mříž - odměnou nám bude možnost uvidět starobyrou, řezbářsky zdařilou a velmi působivou plastiku Panny Marie Bolestné ("Mater Dolorosa"). A postačí nám ujít pou-

Východní okraj zalesněného vrchu Chlum, foto Alan Šturm

ze další krátký úsek, abychom opustili asfaltový povrch a znovu stanuli na udusané "polňačce". Mezi posledními staveními vede cesta úvozem, který lemují též několik stromů. Dva z nich jistě vzbudí náš zájem - statná lípa (*Tilia sp.*), rostoucí po pravici v prostoru mezi plaňkovým plotem a hospodářskou budovou, a obstarožní rozsochatá zástupkyně rodu *Salix* - vrba, celá věkem i živly pokroucená a houževnatě se držící ve svažitém terénu pomocí svého silného a bizarně utvářeného kořene.

Cesta během chvíle opustí úvoz a my znovu vyjdeme na rovině. Zástavba Rohozné tady definitivně končí další památkově chráněnou kaplí, kvalitním a slohově čistým příkladem zlidovělého venkovského baroka ze 2. půle 18. století. A nám se opět naskýtají dvě možnosti: buď pokračovat dále na sever až do Oseka, nebo se stočit k západu a přes pole a louku se vydat do lesa. Obec Osek a její okolí sice nabízejí mnohé zajímavosti, a proto pochopitelně lákají k návštěvě, ale jedná se spíše o námět pro jiný samostatný výlet, dalece přesahující

limity tohoto článku. Dovolím si tudíž laskavému čtenáři představit druhou eventualitu, kterou je procházka po zalesněném vrchu jménem Chlum. Les je to značně rozlehlý a místy i docela zajímavý, nicméně většina obyvatel Strakonice má o něm pravděpodobně jen malé (pokud vůbec nějaké) povědomí. Přece jenom kopce přímo v okolí města nebo Řepice jsou pro nás dostupnější, tudíž i nám známější. Než se ovšem vnoříme do lesního porostu, vyplatí se alespoň na okamžik zastavit a ohlédnout se zpět. Kromě jiného se můžeme pokochat malebným pohledem na osadu Rohoznou a její okolí.

A teď už hurá do lesa! Budeme-li se ubírat jižním směrem, záhy narazíme na širokou lesní cestu vedoucí až na vrchol kopce. Stromy zde rostou jak jehličnaté (s převahou smrku, nyní však kvůli kůrovci hodně vykácené), tak i listnaté, z nichž je nejpočetnější buk lesní (*Fagus sylvatica*). Především podél pěšin a mezi listnáči je dostatek světla, což svědčí různým druhům bylin. Budeme-li tudy procházet někdy v rozmezí dubna až července, narazíme především na zástupce čeledi hluchavkovité (*Lamiaceae*), brutnákovité (*Boraginaceae*) a violkovité (*Violaceae*). Uvést můžeme např. hluchavku skvrnitou (*Lamium maculatum*), nápadně modrofialově kvetoucí zběhovec plazivý (*Ajuga reptans*) a z brutnákovitých upoutají pozornost blankyt-ně modrá (vzácněji rovněž bílá) květenství pomněnky lesní (*Myosotis sylvatica*). Violky kvetoucí v Chlumu se vyznačují modrofialovou nebo světle fialovou barvou a jsou nevonné. S největší pravděpodobností půjde o hojně rozšířenou violku lesní (*Viola sylvatica* / *V. reichenbachiana*) či nějakého jejího křížence (např. s violkou Rivinovou). Z představitelů fauny je třeba zmínit srnce obecného (*Capreolus capreolus*), veverku obecnou (*Sciurus vulgaris*, černá i rezavá forma), ježka obecného neboli západního (*Erinaceus europaeus*), sojku obecnou (*Garrulus glandarius*), strakapouda velkého (*Dendrocopos major*), brhlíka lesního (*Sitta europaea*) nebo divokého holuba hřivnáče (*Columba palumbus*). Kmen členovců (*Arthropoda*) reprezentuje běžně se vyskytující brouk chrobák lesní (*Anoplotrupes stercorosus*), dále potom různé druhy ploščic, dvoukřídlého hmyzu (řád *Diptera* - např. muchničky, pestřenky, tiplice, komáři), pavoukovci, stonožky a mnohonozky.

Ježek západní z lesa Chlum, foto Alan Šturm

Využijeme-li výše uvedenou cestu, dostaneme se po nepřilíš náročném stoupání až na vrchol Chlumu (544 m n. m.), odkud pěšina vede ještě kousek západním směrem, načež se náhle stočí k jihu. Její další průběh kopíruje hranici katastrálního území Rohozná a dospějeme tudy do její jižnější části kopce zvané Na Mýtech. Ta je celkově sušší a výslunnější, tudíž se v ní kromě smrků a jedlí podstatně více vyskytuje borovice lesní (*Pinus silvestris*) a najít tady lze (až na úplném okraji lesa) také několik jedinců jalovce obecného (*Juniperus communis*) a z bylin kupř. žlutě kvetoucí mochny (*Potentilla sp.*) či pryšec chvojku (*Tithymalus/Euphorbia cyparissias*). Nakonec postačí namířit si to k jihovýchodnímu cípu lesa a napojit se v těchto místech na další širokou lesní cestu, která nás po několika minutách chůze jižním směrem znovu vyvede do otevřené krajiny. Pak už je jenom nutné se držet dotyčné cesty a pokračovat po ní stále rovně, přičemž po své pravici budeme mít stromořadí. Dojdeme po ní až na návěs v obci Rovná, kde můžeme nastoupit do autobusu jedoucího zpátky do Strakonice. O víkendu, kdy linkové spoje nejezdí, nebo patříme-li mezi zdatnější turisty, tak odtud pokračujeme dále do města pěšky po silnici (zároveň cyklotrasa č. 1260) přes Řepici. **Alan Šturm**

Toulání Strakonickem na internetu

Pokud jste milovníky poznávání blízkých a méně "profláklých" turistických míst nebo jenom prostého toulání po regionu, bude za vámi směřovat následující tip. Jednoho dlouhého zimního večera vznikla nová facebooková skupina [Toulky Strakonickem](#). Komunita se za pár dní výrazně rozrostla a začala se plnit fotoreporty z pěších cest do bližšího okolí Strakonice ale i zcela zapadlých koutů okresu. Prioritou zde není soupeření o nejkvalitnější provedení fotografií. Hlavní myšlenkou je vydvihnout nenápadné krásy Strakonicka (přírodní zajímavosti, vlastivědné pamětihodnosti...), ukázat ostatním netradiční úhly pohledu na objekty, které možná často míváme bez povšimnutí. Škála příspěvků je velmi rozmanitá - někdo si dá pečlivou práci s popisem trasy a zachycením všech zajímavostí, někdo naopak sdílí jenom náladové zachycení oblíbeného místa a okamžiku. Zkrátka jeden střípek v prokousávání se touhle dobou, ve které ještě toulání krajinou nezakázali. Budeme rádi, když se přidáte. -jj-

Ptáčci nejsou lhostejní ani seniorům z CSP Vodňany

Jelikož se i v domově již dlouhou dobu potýkáme s omezenými návštěvami a zákazem vycházení seniorů mimo domov, někteří z nich tento čas rádi tráví na čerstvém vzduchu alespoň ve dvoře domova. Těmto seniorům neuniklo, že letošní zimu zde nevidají tolik ptáků jako předešlé roky. A některé druhy se zde dokonce už ani nevyskytují. Proto jsme se rozhodli, že ptákům společnými silami vyrobíme nové krmítko, aby do dvora zase zavítali zpět v hojném počtu.

Foto Lucie Michalová

Nejen, že senioři vyplnili volný čas prací, aby jim rychleji utíkal, ale mají spoustu nových zážitků ze sledování dění kolem krmítka a v krmítku. I přesto, že zatím nebyla zima letos moc tuhá, senioři měli plné ruce práce se zásobováním ptačí budky potravou. Dokonce jsme využili i přílivu sněhové nadílky a postavili z něj sněhuláka, který nám budku chrání a hlídá před záškodníky. Ti, co nemají možnost se na sněhuláka dojet nebo dojet podívat, tak za těmi se přišel pan sněhulák podívat až na pokoj. **Za CSP Vodňany aktivizační pracovnice Lucie Michalová, DiS.**

Vakonoš

Vakonošovití (*Psychidae*) jsou drobní až malí motýlci rozmanitého vzhledu se zakrnělým sosákem a výraznou pohlavní dvojitvorností (odlišností samečků a samic).

Samečci jsou okřídlení, zbarvení nenápadně – jednobarevně šedí až hnědí či hnědočerní, nanejvýš s nenápadnou síťovitou kresbou nebo světlými skvrnkami. Křídla jsou u většiny druhů řídko šupinkatá (šupinky jsou na křídlech volně položené a snadno se uvolňují) a poloprůhledná. Očka jsou přítomná nebo chybějí. Zadeček je u některých druhů extrémně dlouhý, s teleskopickými články. Při páření jej totiž sameček zasouvá hluboko do vaku se samicí.

Samičky jsou u vývojově primitivnějších druhů často okřídlené, u odvozených druhů bezkřídle s holým, neochlupeným tělem. Nohy, tykadla a oči mají v různém stupni zakrnělé. Zadeček u bezkřídlejších samic je zbytnělý, opatřený na konci ploškou nebo prstencem ploškových chlupů. Kladélko je v různém stupni vyvinuté, teleskopické, u beznohých forem zakrnělé a blanité. Samičky zůstávají trvale ve vaku, odtud pramení název těchto motýlků.

Dospělci jsou krátkověcí, samečci žijí při plné aktivitě většinou jen několik hodin. Doba aktivity je různá (denní, soumravné nebo noční druhy). Délka života samic je závislá na době oplodnění, neoplozené samičky mohou však opakovaně vnaďit samečky jen po dobu 2–6 dní.

U některých druhů (partenogenetických) se vajíčka vyvíjejí bez oplození. Jsou kladena pomocí dlouhého kladélka do vaku mezi jeho stěnu a prázdnou kukelní svlečku (exuvii). Vykladená samička většinou vypadne zadním otvorem z vaku na zem a uhynie. Mladé housenky opouštějí po vylíhnutí mateřský vak zadním otevřeným koncem a sprádaří si vlákno, které jim slouží jako vznášedlo k pasivnímu šíření vzduchem do okolí. Jsou velmi pohyblivé, po přistání po určitou dobu pobíhají se zdviženým zadečkem a záhy nato si začínají sprádat kuželovitý zápredek, jenž se stává základní osnovou pro budoucí vak. Housenky jej nosí zpočátku

Vakonoš šedavý, foto Eva Legátová

vzpřímeně, s postupným přistavováním a zvětšující se hmotností vak poklesává až do charakteristické poziční polohy podle druhu. K podkladu se přichycují dobře vyvinutými nohama se splynulými kyčlemi (břišní pošinky jsou více nebo méně redukovány, anální pošinky vyvinuté a sloužící k přidržení vaku). Tvar a stavba vaku je druhově typická, jeho barva může kolísat v závislosti na barvě použitého obkladového materiálu. Je tvořen buď pouze spředenými vlákny housenky, nebo je navíc obložený mineráliemi (zrnka písku či kamínky) či fragmenty rostlin. U některých druhů bývá přizdoben chitinózními částmi uhynulého hmyzu či trusem housenky a je na obou koncích otevřený – na předním konci housenka přijímá potravu, zadní otvor slouží k odstraňování trusu a svlečené kutikuly. Housenky se svlékají a kuklí uvnitř vaku. Předtím se připřádají jeho ústím k podkladu. Před zakuklením se housenka převrací k zadnímu otevřenému konci, který slouží později jako výletový otvor. Samčí vaky jsou u některých druhů na zadním konci opatřeny úzkou holou rourkou. Housenky přezimují ve vaku, jsou polyfágní (přijímají různou potravu) a exofágní (tj. žijí se vně - kromě v. hlemýžďovitého, jehož housenka žije v listech), žijí se rostlinami, často zavadařícími nebo usychajícími částmi. Dle druhu mohou konzumovat také lišejníky, řasy a mechy, případně jsou saprofágní (žijí se detritem nebo rozkládajícími se těly mrtvých členovců). Kuklení probíhá na nejrůznějším podkladu. Kukly se před líhnutím vysouvají ven z pouzdra, samičky s dobře vyvinutými nohama vylézají z vaku, zatímco beznohé samičky vak neopouštějí, u některých druhů neopouštějí ani kuklu. Samičí kukly zaujímají zpravidla více exponovanou polohu nad zemí, aby lépe rozptylovaly feromon k přilákání samečků.

Generační cyklus je jednoletý nebo dvouletý v závislosti na klimatických podmínkách.

V ČR žije více než 40 druhů vakonošovitých.

Vakonoše šedavého (*Rebelia herrichiella*) jsem fotila 22. 1. 2021 na zdi konírny v zámeckém parku v Chanovicích. Na fotce je prázdný vak se svlečkou (exuvií), dle umístění zde žila samička. Fotka vakonoše stromového (*Psyche casta*) je z dřevěného plotu v Chanovicích z 1. 2. 2021. **Eva Legátová**

Vakonoš stromový, foto Eva Legátová

Použitá literatura:

KŮRKA, K., ČEPICKÁ, A.: Rozmnožování a vývoj hmyzu. SPN, Praha, 1978.

MACEK, J.: Svět zvířat XI. Bezobratlí 2. díl, Albatros, Praha, 2001.

MACEK, J., DVOŘÁK, J., TRAXLER, L., ČERVENKA, V.: Atlas Motýli a housenky střední Evropy. Noční motýli I. díl, Academia, Praha, 2007.

Večer s dokumentem – 85. díl – Greta Thunbergová - hlas budoucnosti

"Nikdo není příliš malý na to, aby něco změnil."

Greta Thunbergová je možná po bývalém prezidentu Trumpovi nejkontroverznější osobou 21. století. Tento přívlastek je myšlen čistě s ohledem na vnímání její osoby širokou veřejností. Proč vyvolává tak rozporuplné emoce? Na rozdíl od ostřílených politiků s celou řadou postranních úmyslů budí postava Greta dojem čistoty a upřímnosti. Souvisí to pouze s jejím věkem? Filmový dokument Greta Thunbergová - hlas budoucnosti na všechny tyto otázky nenalézá odpověď. Snaží se však po odhalit, jak se z této nenápadné dívky během několika málo let stala nejvýraznější postava celosvětového environmentálního hnutí.

Foto Anders Hellberg

Životní dráha Greta, coby ekologické aktivistky, začíná v roce 2018 jejím individuálním protestem před budovou švédského parlamentu ve Stockholmu. Těžko spekulovat nad tím, jestli byla zrovna ve správnou dobu na správném místě, nebo svou roli hrálo ještě něco úplně jiného. Každopádně tahle "školní stávka za klima" rozpoutala řetězovou reakci, na jejímž konci je prozatím několikrát vystoupení před světovými politickými špičkami, nominace na Nobelovu cenu za mír nebo globální studentská aktivistická síť Fridays for future.

Zatímco se protestující Greta stává inspirací pro tisíce lidí po celém světě, silí rovněž hlasy, které ji z několika málo důvodů dehonestují. A to je vlastně jeden z nejzásadnějších uzlů celého příběhu, protože do jisté míry zrcadlí celou naši společnost. Mnozí se odvolávají na Gretinu fundo-

vanost - proč bychom měli poslouchat někoho tak mladého, bez zkušeností a formálního vzdělání? (Jako bychom poslouchali to, co nám klimatologové a ostatní vědci vysvětlují již několik desetiletí.) Proč o tak zásadní věci promlouvá před politiky dívka s Aspergerovým syndromem? (Není snad rozhodující to, co se nám snaží říct, a ne to, jaká je?) Kdo ji platí a podporuje? (Koho z vlivných lidí nikdo nepodporuje? Věřím, že v současné době ji už podporuje skupina zkušených lidí zapálených pro stejnou věc.)

Historie se totiž i tady opakuje. Místo toho, abychom se soustředili na to, co se nám snaží sdělit a jestli náhodou netlumočí již dlouho známá sdělení vědecké komunity, soustředíme se raději na její osobu. Zkoumáme, zda nebyla někým pro tuto roli podstrčena. Odmítáme uvěřit, že to může být ryzí snaha a přesvědčení. Zkoumáme, nakolik bylo její vystoupení na půdě OSN emotivní. Počítáme ekologickou stopu plachetnice, kterou cestovala do Ameriky, všímáme si, z čeho pila vodu. Snažíme se ji za každou cenu zpochybnit. Třeba někde v podvědomí cítíme závažnost jejího sdělení a děláme všechno pro to, abychom ji nemuseli poslouchat.

Možná, že hvězda jménem Greta vyhasne stejně rychle, jako vystoupala. Ale to nic nezmění na věcech, které dokázala. Asi nepohnula politickými kruhy natolik, jak si ona nebo spousta z nás představovala. A dost možná ji tak náročné poslání v tak problematickém věku dostihne. Ale pro mnohé tady zůstane jako symbol změny v našem uvažování nad klimatickou změnou.

Dokument je ke zhlédnutí [zde](#). -jj-

Pozvánky - březen 2021

Všechny společenské akce ŠK jsou až do odvolání zrušeny. Aktuální vývoj můžete sledovat [zde](#).

Drobné smetí

Ptákem roku byla vyhlášena káně lesní

Po jiříčce obecné přebírá pomyslné žezlo náš nejhojnější dravec. Popularita druhu může přispět k jeho ochraně i k zájmu o ostatní avifaunu. Více se dočtete [zde](#).

Začátek konce olova pro lov a rybaření?

Plošný zákaz navržený Evropskou komisí by se měl týkat nejen olověných nábojů užívaných při lovu zvěře, ale také rybářských olůvek. Důvodem je kontaminace životního prostředí tímto těžkým kovem. Více informací je k dispozici [zde](#).

Další potvrzení výskytu kočky divoké

Na Dobříšsku byl po zhruba sto letech potvrzen výskyt této dosud tajemné šelmy. V tomto případě se bohužel jednalo o jedince sraženého autem. Příslušnost k taxonu potvrdila genetická analýza. Více informací viz [zde](#).

Na polský důl Turów bude podána mezinárodní žaloba

Důvodem je přeshraniční negativní vliv na životní prostředí a obyvatele ČR (úbytek spodní vody atd.). Dosavadní snahy o kompromisní řešení dlouhodobého sporu byly podle české strany neúspěšné. Žaloba k Soudnímu dvoru EU požaduje zastavení těžby. Více viz [zde](#).

Unipetrol chce vyrábět plasty z odpadu

Motivací k dalšímu pokusu o chemickou recyklaci je podle firmy snižování uhlíkové stopy. Všechny překážky, které se snaží vývoj technologie překonat, jsou rozebrány [zde](#). -jj-

Homo deus - Stručné dějiny zítřka

Izraelský historik Yuval Noah Harari se poprvé blýskl knihou Sapiens - Úchvatný i úděsný příběh lidstva (viz [Kompost č. 7/2020](#)). V ní zkoumal netradičním způsobem historický vývoj člověka. Ve svém druhém počínu Homo deus se více věnuje možným scénářům budoucnosti. Nosným tématem jsou historické zlomy mezi érou náboženskou, humanistickou a tou nastupující - supertechickou, ve které přebírá otěže pomalu ale jistě umělá inteligence.

Úvodní část je jakousi rekapitulací knihy první - jak dokázal jeden ze živočišných druhů ovládnout planetu? Jako lidstvo jsme došli do bodu, kdy se nám podařilo zvládnout největší strašáky minulosti - mnohé nemoci, nedostatek potravin a energií... Výměnou za to jsme však rozvrátili ekologickou rovnováhu Země. Máme téměř všechno, na co si vzpomeneme, ale nejsme šťastnější. Se zdokonalováním světa kolem nás měníme také samotnou podstatu lidství.

Jestli má historie druhu Homo sapiens něco stálého, pak je to nadřazenost sebe samého. Všechna významná náboženství vyzdvihují člověka vysoko nad okolní dění. A éra humanismu, která nastupuje zhruba před 300 lety, kdy se z náboženství stávají víceméně historické relikty, dovádí tento pohled k "dokonalosti". *"Během zemědělské revoluce lidstvo umlčelo živočichy a rostliny, animistický hymnus nahradilo dialogem s bohy. Během vědecké revoluce umlčelo také bohy. Vzniklo světové představení samotného člověka."* Převážná část všeho, co se na světě dnes odehrává, je ovlivňována novou nejrozšířenější vírou dneška - humanismem.

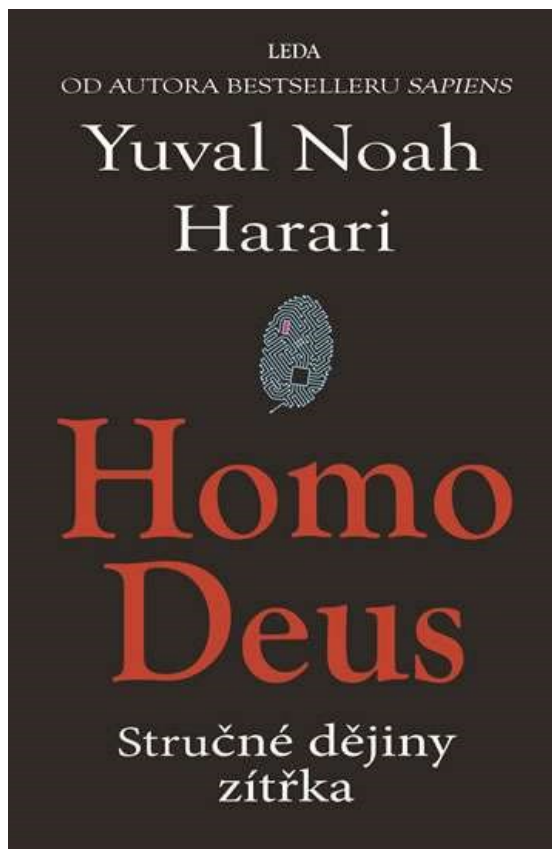
Jedním z hlavních produktů tohoto směru je také víra v přítomnost lidské duše. Autor na mnoha zajímavých příkladech vysvětluje, jak moc je tento pohled v rozporu s všeobecně přijímanou darwinistickou teorií. Podobných závěrů dosáhneme při analýze přítomnosti vědomí. Dosud nebyla prokázána jiným způsobem, než že se jedná o biochemický produkt našeho mozku. V tomto ohledu pak není zásadních rozdílů mezi člověkem a ostatními živočichy.

Jaký je tedy ten stěžejní předpoklad pro ovládnutí světa jedním jediným druhem? Závěry na toto téma rozšiřují myšlenky první knihy. *"Homo sapiens netrumfl šimpanze či vlka svou mrštností ani větší chytrostí, nýbrž pružnou spoluprací velkého počtu jednotlivců."* Ano, klíčem je kooperace velké sítě jednotlivců fungující na principech imaginárního řádu. Podstatnou roli hraje také fenomén intersubjektivní zkušenosti, který umožňuje sdílet informace, vytvářet společné cíle a využívat schopností konkrétních lidí k dosažení pokroku. Všechny podstatné skoky v lidských dějinách (zemědělská revoluce, písmo, peníze, města...) vznikly prostřednictvím těchto principů.

Nejzářnějším příkladem imaginárního řádu je náboženství - lidský produkt měnící morálními dogmaty a etickými soudy běh dějin (netřeba dodávat, že ne vždy tím správným směrem). Jako přímý protiklad se pak jeví "modernita". Zatímco v náboženských dobách se lidé rodili do života, jenž měl předepsaný smysl a význam, moderní společnost je dobou, kdy jsme tento smysl obětovali ve prospěch neomezené moci (*"Včerejší luxus je zítřejší nezbytnost."*).

A tak se antropocentrická náboženství postupně přelévají v antropocentrický humanismus a dále ve stejně antropocentrický liberalismus, který v ekonomickém pojetí upřednostňuje zájmy zákazníka, v tom politickém zájmy voliče a z ekologického úhlu pohledu staví zájmy člověka nad zájmy zbývající přírody. Není pak příliš podstatné, jakým konkrétním režimem nebo dalším ismem je tento myšlenkový proud ve společnosti aplikován, výsledek je vždy stejný. I když liberalismus, resp. liberální demokracie takřka ovládla svět a prostřednictvím kapitalismu nás možná ušetřila dalších válečných konfliktů 20. století (*"Supermarket se ukázal mocnější než gulag."*), v posledních desetiletích začíná být postupně erodována fenomény digitalizace, umělé inteligence nebo dataismu.

Zatímco humanismus předchozích století věřil v neomezenou svobodu lidského jedince a liberalismus století 20. pomohl na této myšlence vybudovat moderní svět, ve kterém žijeme, technický pokrok nastávající éry může tento hrad z písku smést stejně snadno jako příbojová vlna. Vědecké poznatky o fungování lidského těla a mysli stavějí dosavadní víru v individualitu člověka do nového světla. Prostřednictvím technologií jsme schopni nejen zmapovat naše vědomí, ale v určitých ohledech ho i napodobit nebo ovlivnit. *"Každý živočich včetně homo sapiense je jen montáží"*

organických algoritmů utvářenou po miliony let přirozeným výběrem." Do našeho života tak vstupují zcela nová pravidla hry, ne tak úplně vzdálená orwellovským vizím poloviny minulého století. Svobodná lidská vůle je postupným (a ne vždy nesvobodným) způsobem obrušována ve prospěch "vyšších principů".

Takřka neomezené datové toky se stávají hlavním pilířem dnešní společnosti. Vzniklo zbrusu nové náboženství - víra v data - dataismus. Prožitky a pocity konkrétního člověka ztrácejí na významu. Co není zaznamenáno v podobě dat, jako by neexistovalo. Mnoho lidských profesí a činností zaniká a ještě zanikne, protože jsou nahrazovány počítači. Ty dnes dokážou lépe než my hrát šachy, skládat hudební díla nebo haiku. Čím je větší tok dat, tím přesněji dokáží algoritmy odhalovat, jaké jsou naše myšlenky, názory a vzorce chování. A je asi jen otázkou času, kdy nás nahradí zcela. Téměř vše, co se dnes kolem nás odehrává, je zaznamenáváno, sdíleno a využíváno v ekonomický prospěch prostřednictvím jednotné datové sítě. Kruh se uzavírá. Člověk poráží člověka. Co bude dál? -jj-

Březnové zajímavosti Jirky Wagnera

Březen je měsíc naděje, že už ta zima konečně skončí a nastane jaro. Někdy se to povede nadmíru: například milčický rychtář Vavák zapisoval v roce 1779, jak toho roku byl březen teplý a suchý, že se při vláčení polí prášilo jako ve žních. Že na Josefa (19. 3.) už měli všichni zaseto a koncem měsíce dokonce rozkvétaly ovocné stromy. Na březnovou zimu si zase třeba stěžují Paměti ze Želechovic: v roce 1726 byla ukrutná zima s takovým množstvím sněhu, že staří lidé jak živi ho nevidali tak mnoho. A tenhle sníh prý ležel až do 25. března. Ale vzpomeňme i na březen loňský. Po teplém nástupu na první jarní den napadlo 7 cm sněhu a v následujících dnech noční mrazy dosahovaly až -8 °C.

Nejlepší je, když se březen důstojně rozloučí se zimou a pak mile přivítá jaro.

Foto Jiří Wagner

SNĚHOVÉ KRUPKY

s deštěm.
Jaro je tady
a není ještě.

SNÍH ROZTÁL. MRAKY.

Přibývá větru.
A vody v řece
taky.

ŠKRALOUPEK LEDU

ráno na vodě
jaro
už neoklame.

(jarní oznámení)

PŘEHLÍDKU KRÁSY

pro dnešek
vyhrávají
květy podléšek!

(rozkvétání)

MODRAVÉ KVÍTKY

ladoněk.
Keř zlatice
se také chystá.

Aleš Palán: "Jako v nebi, jenže jinak"

Když v roce 2018 vyšla knížka publicisty Aleše Palána a fotografa Jana Šibíka "Raději zešít v divočině" (viz např. [zde](#) nebo [zde](#)), setkala se s velkým ohlasem. Nezpůsobil to jen zajímavý námět (rozhovory s šumavskými samotáři), ale i citlivé zpracování. A hlavně opravdovost, která z knihy dýchá. Není divu, že mnoho lidí projevilo zájem o pokračování a že se objevily i tipy na další vhodné osobnosti. Aleš Palán se s některými z nich sešel a byly to pro něj opět silné zážitky: "... Prožil jsem si pestrost světa českých a moravských samotářů a rozhodl se podělit se o ni se čtenáři. Byl jsem si jist, že se nebudu opakovat, že to ani není možné..." A tak vznikla kniha "Jako v nebi, jenže jinak" (2019).

V jejím úvodu je popsána situace, která atmosféru nových setkání hezky ilustruje: mělo se fotografovat, předpověď slibovala příznivé počasí, ale lilo a lilo. Bylo to u obyvatele vysloužilého vojenského auta, který si říká **Bajza**. Především se pohybuje se svými šesti koňmi a čtyřmi psy po okolí, a tak bylo žádoucí udělat venkovní snímky. Aleš Palán byl z beznadějného čekání na dobré světlo rozmrzelý a Bajza na to reagoval nevinnou otázkou: "A pomáhá to?" V tu chvíli nezbylo než se tomu srdečně zasmát - a napětí se rozplynulo.

Bajzovo vyprávění je vůbec plné dobré nálady, i když kvůli nejistým výdělkům přicházejí i období vyslovené bídy: "... V zimě mám běžně měsíc hladovku, než se mi povede něco sehnat... Dneska nedělá zemědělství ten, jehož táta a děda byli sedláci, dneska dělá zemědělství ten, kdo umí udělat papíry..." S výživou zvířat a dalšími jejich potřebami to ale podle všeho má on i ostatní samotáři z knihy zařízeno tak, aby jim

nic nechybělo. Například pastvu má pro všechny případy domluvenou s jedním ze svých známých, který má nedaleko pozemek. A když se některý kuň zraní, Bajza až doposavad vystačil s vlastním umem. Povedlo se mu, mimo jiné, i sešít velkou tržnou ránu, která se pak dobře zahojila. Nebo jindy zachránil z bahna několik napůl utopených krav: "... Sevřeš jí hubu a ucpeš jednu nosní díрку, teda díru. A do tý druhý foukáš. Musíš pořádně, je to kráva, ale rozdejcháš ji..."

Podobně spokojený je se svým životem i bývalý horník **Zdeňka Sátora**, bydlící v sešlém domě na Pasekách v Chříbech: "... Žádný smutek mňa eště nepřekvapil..."

Petr Lobeč bydlí v chatě v těsné blízkosti státní hranice. Dává mu to možnost žít na vzduchu, jezdit se saňovými psy, hospodařit si po svém a realizovat nejrůznější vynálezy: "... Večer padnu do pelechu únavou a čtu si, až z toho usnu. Nedokážu si představit, že bych byl jako moji kolegové celé dny zalezlý v bytovce, hledal ptákoviny na internetu a přeposílal je známým... Když psi vyrazí, mám co dělat, abych vybral zatáčku nebo nevetlěl do plotu. Hlavně Akim, to je prostě blázen, nemůže se dočkat, až potáhne, tak ho vodím do postroje po zadních, jinak by mě strhl... Chatku jsem pobil půlkulatinou, dal jí šmrnc a izoloval... Dřív tady napadl sníh a na střеше mi roztál. Chyba, je jasné, že mi teplo utíká horem. Tak jsem odstranil na půlce zásyp, prkna jsem vytrhal, nacpal tam izolační desky a nasypal perlit. Dneska mám nejteplejší chatu. Nikdo jiný tady v zimě nevydrží, ale já s malou spotřebou dřeva bez problémů..."

Petr Broukal žije na samotě v chalupě po babičce mimo jiné proto, aby mohl chovat zvířata, hlavně psy. Být s nimi a dobře je znát. S rozmyslem vybírá ty pravé páry, tak, aby mláďata podědila co nejlepší vlastnosti. Postupně si zvykl na střídme živobyty: "... Ale za deset let bez auta se naučíš žít bez něj. Žít bez - tak jsem pojal svůj život. Nic nebudu hrotit, budu brát věci, jak se stanou... Tady v okolí hospodaří samí bývalí mechanizátoři z družstev, lidi se strojním vzděláním nebo ekonomové. Totálně bez vztahu k biologii... Mám poslední biotop v okolí, dvacet let sem nepřišla žádná chemie..."

Karin Kocumová se ráda vídá s lidmi, ale ještě raději je sama se sebou a s tím, co ji obklopuje. Vnímá spřízněnost se vším živým i zdánlivě neživým: "... No vezmi si to: kámen je někde miliony let a pak přijde člověk, který se tu ochomýtá pár nicotných roků, a flák ho! Je po kameni. Není to zpučnost?..."

Michael Stoniš byl zamlada hippie, vystudoval zemědělskou průmyslovku, ale nikdy v oboru nedělal. Zabýval se, kromě jiného, malířstvím a keramikou. Jeden čas měl i ateliér a své výrobky prodával: "... To bylo jediné období, kdy jsem byl se systémem v kontaktu. Ale jen do chvíle, než jsem pochopil, že nechci manipulovat s lidmi a vydělávat na nich... Když jsem přišel do Bílých Karpat, jedl jsem klasicky třikrát denně. Pak jen dvakrát a nyní jednou, pouze obědvám. Uvidíme, kam se to vyvine... Cesta je otevřena pro každého z nás, ale protože společnost je tvořena námi všemi, tak čím víc bude těch, kteří se vymykají systému, tím více ovlivníme nejen sami sebe, ale i celek..."

Františkán bratr **Anděl** je poustevník. Obývá maličký prostor bez elektřiny, s vodou donesenou v kanystrech. Je rád, že nemusí být v civilizaci: "... Je to strašná zátěž, strašné ruch a provoz... Nemůže být klid. Ve dne v podstatě nikde není. Ale pak přinde noc a to je úplné balzám, velké přínos... V nerušeném tichu a nerušené samotě vnímám přítomnost Boží v každé maličkosti..."

Kateřina Provázková žije na samotě u Velkých Karlovic odjakživa. Je pro ni samozřejmě o všechno se postarat, vždycky si nějak poradit. A i na to, co zařídit nelze, pohlížet s důvěrou: "... Dyby mi hlavu měli řezat, jsem přesvědčená, že mezi nebem a zemí cosí je. A je to aj tu na zemi. Podajtě mi ruky. Z celej duše vám přeju síly, zdraví a štěstí. Enem to dobro..."

Ačkoliv sem tam zaznívají v těchto rozhovorech na adresu většinové společnosti i ostrá kritická slova, ve výsledku působí všechny kapitoly knížky přívětivým dojmem. Vyprávějí o osobnostech, jimž je vlastní srdečnost a humor. Na besedách s Alešem Palánem (viz např. [zde](#)) je znát, že i čtenáři je přijímají vděčně a s porozuměním. Určitě k tomu přispěla i výborná mladá fotografka Johana Pošová, jejímiž snímky jsou rozhovory doprovázeny. Ona i pan Palán se za samotáři (nebo možná lépe by se mělo říkat za solitéry, nebo ještě nějak jinak, protože slovo samotář je v jejich případě nepřesné) ještě i teď občas vracejí na návštěvu a nejspíš to tak bude i nadále, protože v nich získali nové přátele. A my čtenáři, na dálku, také. **-ah-**

Březen na dohled...

Před rokem, v čísle [2/2020](#), jsem napsala do našeho časopisu o Janu Skácelovi a o tom, jak "... hrozně vychrtlí jsme touhou po jaru..." Myslím, že zhýčkaný městský člověk si to ani neumí dost dobře představit, jak silná ta touha po teple a po dostatku potravy může být - rozhodně by se těžko dala srovnat s pocitem, že v zimě špatně startovalo auto a teď už to snad bude lepší.

Aleš Palán | foto Johana Pošová

Jako v nebi, jenže jinak

Nová setkání se samotáři
z Čech a Moravy

Volné pokračování
bestselleru
Raději zešít
v divočině

Foto -ah-

až do osmdesátých let, než jsme o něm zase aspoň trochu slyšeli. Známý byl v cizině, kde vycházely jeho verše v samizdatu, a získal dokonce dvě významná evropská literární ocenění. Ale o to vlastně to bylo smutnější. Tou pravou zemí pro Jana Skácela přece byla vždycky jeho rodná Morava, byl s ní spjatý tak stejně jako její sady a vinohrady. Zemřel ve věku 67 let jen několik dní před převratem roku 1989. Ve svém díle i přes veškerou nepřízeň dokázal naplnit to, co velmi jednoduše zformuloval v jednom z rozhovorů (viz [zde](#)): *"Pravdivá slova nebývají krásná a krásná slova nebývají pravdivá. A v poezii asi jde o to, toto přísloví popřít"* -ah-

Příchod jara není očekáván bez obav a starostí (však také se sbírka jmenuje "Smuténka"), ale přesto o něm v básni Březen v téže sbírce mluví Jan Skácel s neochvějnou samozřejmostí:

"V sobotu odpoledne oschnou polní cesty.

...

*Některý večer pak se ozve v sadech píseň.
A dlouho do noci a na jediné struně
neznámý hudebník nám bude vypravovat
tu prostou věc"*

Kniha vyšla v roce 1965, když se už blížila doba pražského jara (1967-1968). Třiačtyřicetiletý autor, šéfredaktor vyhledávaného časopisu "Host do domu", byl tehdy plný tvůrčích sil a snad i nadějí. Od roku 1969 ale nesměl u nás doma publikovat a trvalo to dlouhou dobu,

Profesor Jan Sokol a jeho vztah k přírodě

V posledních měsících odešlo několikero osobností, jimž vděčíme za jejich snahu o prohloubení úcty k životu a lepší pochopení, proč a jak jej chránit: Petr Pokorný, Erazim Kohák, Otakar "Ralf" Leiský, Ladislav Hejdánek, Vojen Ložek... Dne 16. 2. 2021 přibyl k tomuto výčtu i jméno filozofa Jana Sokola (1936-2021).

Jan Sokol se vedle filozofie věnoval i řemeslu a technickým oborům, politice a hlavně pedagogice. Dokázal přednášet v několika jazycích, a když pro vysoký věk tuto činnost ukončil, navázal na jinou svou dlouhodobou aktivitu, a sice na dobrovolnické psaní hesel a editování příspěvků v internetové encyklopedii Wikipedie. A jak se můžeme dočíst například v knížce **„Jak jsem se měl na světě“**, po celý život se také intenzivně zajímal o přírodu. Protože se jí ale profesně nevěnoval (i když v mládí jeden čas směřoval ke studiu botaniky), spoléhal se na informace od povolanějších osob, například od přítele Bedřicha Moldana. Dobře si uvědomoval, že ve vztahu k životnímu prostředí je nejdůležitější osobní zainteresovanost daná především vděkem, patřičnou výchovou a dobrými příklady (viz např. [zde](#)). Snažil se motivovat učitele k tomu, aby žáci a studenti díky nim právě ve škole aspoň občas zakusili ten skvělý pocit úspěchu, založeného na práci: *"... Tam, kde by se podařilo vzbudit a kultivovat zájem o věc, nemusíme mít o vědomosti žádný strach; ty už si zájem vynutí sám..."* (viz [zde](#)).

V knihách, rozhovorech i přednáškách se Jan Sokol stále vracel k tomu, že filozofie vznikla především z úžasu nad skutečností, nad nesamozřejmostí života i světa. Nikdy mu nezevšedněly takové zázraky, jako je rozkvetlá květina, narozené miminko nebo pohled dědečkovým dalekohledem na hvězdy. V knize **"Malá filosofie člověka"** s potěšením zaznamenal, že přírodu si dnes už lidé stále častěji uvědomují nejen jako zásobárnu nenahraditelných "surovin". Že v ní vidí bohatství tvarů a krásy, zdroj inspirace a nových myšlenek. A také poklad genetické "moudrosti" milionů let. Kdyby na ni takto nahlížel každý, neviděl by ji jako něco cizího, ale uvědomoval by si sám sebe jako její součást.

Novověká filozofie postavila lidské vědomí a hmotnou přírodu proti sobě, vnímá ji jako pouhou rozlehlou věc. *"... Programem vědy se stalo ji ovládnout, opanovat. Tam, kde se bojuje, nejsou dovoleny žádné důvěrnosti..."* Naproti tomu Janu Sokolovi šlo ve vztahu k ní právě o lásku k ní, o snahu ji chránit. Jistě se mu podařilo takový přístup k ní podpořit, protože díky svým mimořádným znalostem a vlídné povaze měl na své studenty velký vliv. A kromě studentů i na přátele, spolupracovníky, rodinu, čtenáře... na ty, kdo byli ochotni jak naslouchat, tak i přemýšlet a jednat.

Pozn.: Delší verzi článku obsahující více ukázek a odkazů si můžete přečíst [zde](#).

-ah-

Bezlepkové trio

Žampionová krémová polévka

Ingredience: žampiony (300 g), velká brambora, cibule, petrželka, rostlinná smetana (250 ml), 1 l vody, sůl, pepř, rostlinný olej

Postup přípravy: Cibuli pokrájíme na kostičky a restujeme na oleji, po chvíli přidáme očištěné a na plátky nakrájené žampiony. Orestujeme do měkka a část odebereme stranou na talíř (tak 1/3). Přidáme očištěnou, na kostičky nakrájenou bramboru, zalijeme vodou, osolíme a vaříme do změknutí brambor. Poté rozmixujeme ponorným mixérem do hladka, přidáme smetanu a krátce povaříme. Na závěr přidáme žampiony, pepř, petrželku a případně dosolíme.

Brokolicové placičky

Ingredience: 1 brokolice, 4 brambory, 4-6 stroužků česneku, 1 mrkev, 1 hrnek pohankové mouky, sůl, pepř, muškátový oříšek

Postup přípravy: Brokolici a brambory povaříme v osolené vodě do měkka. Slijeme vodu a důkladně rozmačkáme vidličkou. Přidáme očištěnou a najemno nastrouhanou mrkev, česnek, mouku (nemusíme všechnu) a koření dle chuti. Vytvoříme hmotu, ze které tvoříme lžící na pánvičku placičky, které na oleji osmažíme dozlatova.

Bezlepkové vegan brownies

Ingredience: pohanková mouka (100 g), kokosová mouka (100 g), hořká čokoláda (200 g), třtinový cukr (200 g) nebo napůl s javorovým sirupem, kokosový olej (3 lžice), rostlinné mléko (1 hrnek), vlašské ořechy (100 g), kakao (3 lžice), špetka soli

Postup přípravy: Předehřejeme si troubu na 180 °C. Ve vodní lázni si rozpustíme polovinu čokolády. Zbylou nožem nasekáme spolu s ořechy a smícháme s moukou, kakaem, cukrem a špetkou soli. Přimícháme rozpuštěnou čokoládu, mléko a olej. Vše dobře promícháme a rozprostřeme na olejem vymazaný a moukou vysypaný plech. Pečeme přibližně 25–30 minut.

Monika Březinová

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Věra Filipová, Alan Šturm, Jiří Wagner, Lucie Michalová, Eva Legátová, Monika Březinová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2021

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE